

IŠ XX AMŽIAUS LITERATŪROS

PAULIUS ŠIRVYS (1920–1979) – iškiliausia pokarinės kartos figūra, vienintelė susikūrusi iš savo biografijos ir kūrybos poetinę legendą. Anksti likęs našlaičiu, piemenavo ir bernavo Rytų Aukštaitijoje, liaudies dainininkų krašte. Karą sutiko Raudonosios armijos eilėse, būdamas Vilniaus karo mokyklos kursantu. Ties Vitebsku besitraukianti divizija buvo apsupta hitlerinės kariuomenės. Pabėgo iš belaisvių mirties stovyklos, grįžo į tėviškę, bet lietuvių policininkų buvo sugautas ir išsiųstas į Vokietiją darbams. Tris kartus bėgo atgal į Lietuvą. Dalyvavo mūšiuose ties Šiauliais, Šilute, Latvijos Kurše –ėjo durtuvų atakon, plaukė per upę, iškėlęs virš vandens ginklus, buvo sužeistas į veidą, kontūzytas. Demobilizuotas po karo ir pasiųstas į komjaunimo darbą, jis liko kareivis savo papročiais ir psichika – be stabilios buities, niekinantis turtą ir karjerą, vis sapnuojantis Goeringo tankų divizijos geležines bangas, riedančias link jo apkaso ties Šilute. A. Baltakis pavadino jį poetu, niekada negrįžusiu iš fronto.

Savo eilėraščių knygose *Žygio draugai* (1954), *Ošia gimtinės beržai* (1956), *Beržų lopšinė* (1961), *Ir nusinešė saulę miškai* (1969) Širvys rašė apie sužeistą kareivį, gulintį po „rudenio dangum žvaigždėtu“, apie pašautą tanką ir gegutę, kuri kukavo netoli apkasų. „Poeto kūryba – daugiau ar mažiau jo paties autobiografija“, – sakė Širvys. Jo lyrikoje nebuvo atitrauktų idėjų ar bendrų samprotavimų – tik jo paties išgryninta emocinė patirtis, kurią karas pastatė ties žūtbūtinumo riba. Kareivio mirtis ir kareivio meilė – kontrastiškas jo eilėraščių leitmotyvas – klostėsi į naivaus ir jausmingo liaudiško romanso formas. Dainiška melodija buvo pirminė jo kūrinio užuomazga, o pakartojimai ir paralelizmai lėmė lengvai siūbuojančią eilėraščio kompoziciją, kur akustiniam efektui teko lemiamas vaidmuo. Širvio eilėraščiuose natūraliai atgijo Rytų Aukštaitijos liaudies dainų graudusis melodingumas ir poetinė žmogaus – gamtos paralelė. Šitos folklorinės kultūros fone poetas ir piešė savo autoportretą:

Aš – beržas.
Lietuviškas beržas,
Išbridęs
Iš pievų nakties,
Sustojau

Ant mūšių
Didžiausiojo kelio
Su plieno dalgiu
Ant peties.

Pokarinėje lietuvių lyrikoje Širvys pirmasis atgaivino lyrinį saviraiškos principą, grąžino trumpų eilučių emocinį sugestyvumą ir dainišką polėkį, įteisino jausmo svaigulį kaip eilėraščio kulminaciją (be meilės nėra dainos), lokalizavo lyrinio subjekto istoriją lietuviškame kraštovaizdyje – prie Nemuno ir Sartų, eidamas A. Vienažindžio, A. Miškinio, S. Nėries pėdomis.